

Seyfulla ASLANOV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının
“Hüquq” kafedrasının müəllimi,
hüquq üzrə fəlsəfə doktoru,
e-mail: aslanovseyfulla@gmail.com

CİNAYƏT QANUNUNUN SİSTEMİNDƏ SOYQIRIM CİNAYƏTLƏRİNİN YERİ (müqayisəli hüquqi təhlil)

Açar sözlər: soyqırım, insanlıq əleyhinə cinayət, cinayət tərkibi, beynəlxalq hüquq, beynəlxalq cinayətlər.

Ключевые слова: геноцид, преступление против человечности, состав преступления, международное уголовное право, международные преступления.

Key words: genocide, crime against humanity, criminal composition, international criminal law, international crimes.

Son iki əsrdə Qafqazda azərbaycanlılara qarşı məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilmiş soyqırımı siyasəti nəticəsində xalqımızın ağır məhrumiyətlərə, milli faciə və məşəqqətlərə məruz qalması soyqırım cinayətlərinin hüquqi tənzimləmənin təkmilləşdirilməsi məsələsini xüsusi aktualıqla qarşıya qoyur. Belə ki, soyqırım cinayətlərinin hüquqi tənzimləmə məsələsi sahəsində milli qanunvericiliyimizin təkmilləşdirilməsi, beynəlxalq hüquqi aktlara və beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması, yeni cinayət tərkibləri əlavə etməklə soyqırım cinayətlərinin sisteminin genişləndirilməsi, bu sahədə Rusiya və digər MDB ölkələrinin deyil, inkişaf etmiş Qərbi ölkələrinin təcrübəsindən istifadə etməklə, həmin cinayətlərin elmi əsaslarla sistemləşdirilməsi məsələləri müasir dövrdə Ölkəmiz üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Soyqırım cinayətlərinin cinayət qanununun sistemində yerinin müəyyənləşdirilməsi istiqad

mətdə ilk öncə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 7-ci bölməsi (cinayət qanununun xüsusi hissəsinin ilk bölməsi) olan “Sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər”in tədqiq edilməsi xüsusi diqqət tələb edən ciddi məsələdir. Belə ki, hörmətli professorumuz Şəhla xanım Səmədovanın ürək ağrısı və təəssüflə qeyd etdiyi kimi, irqi ayrıseçkilik – aparteid istisna olmaqla, CM-nin 7-ci bölməsində göstərilən bütün cinayətlər Azərbaycan ərazisində və Azərbaycan vətəndaşlarına qarşı törədilmişdir. Bu günə kimi bu cinayətləri törədən şəxslərdən heç kim mühakimə olunmamışdır [1,6].

Doğrudur, Müzəffər ali baş komandanımız cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi, ordumuzun və xalqımızın “Dəmir yumruq” əməliyyatı ətrafında birləşməsi nəticəsində 44 günlük vətən müharibəsində Xocalı soyqırımını və Azərbaycan vətəndaşlarına qarşı törədilmiş digər ağır cinayətləri törətmiş erməni cəlladlarının layiqli cəzaları verilməmişdir. Lakin hər b meydanında verilmiş layiqli cəzalar hüquqi müstəvidə də reallaşdırılmalıdır.

Soyqırım və digər beynəlxalq cinayətlər – millətlərin, xalqların, eləcə də milli, etnik, irqi, yaxud dini qrupların və bütünlükdə insanlığın təhlükəsizliyinə, beynəlxalq sülhə qəsd edən, beynəlxalq hüququn əsas prinsiplərini kobud şəkildə pozan ictimai təhlükəli, təqsirli, cəzalanmalı olan əməllərdir [2,392].

Hüquqi tərkibi beynəlxalq hüquq normalarında müəyyən edilən, beynəlxalq hüquqi aktlarla

tənzimlənən və beynəlxalq hüquqa zidd olan bu əməllər müəyyən bir dövlətin və ya dövlətlərin, millətlərin, xalqların, yaxud müəyyən qrupların hüquqlarını və qanuni mənafələrini, eləcə də beynəlxalq səviyyədə tanınmış insan hüquqlarını və azadlıqlarını kobud və kütləvi surətdə pozması ilə xarakterizə olunur.

Qeyd etmək lazımdır ki, cinayət qanununun digər normalarından fərqli olaraq, bu əməllər həm beynəlxalq hüquqda, həm də milli cinayət qanunvericiliyində cinayət hesab olunur. Bu sahədə olan beynəlxalq hüquqi aktlar milli cinayət qanunvericiliyinin inkişafında, beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılmasında (unifikasiyasında) və təkmilləşdirilməsində mühüm rol oynamaqla yanaşı, soyqırım və digər beynəlxalq cinayətlərin hüquqi tənzimlənməsi sahəsində cinayət hüququnun mənbələri kimi də əhəmiyyət kəsb edirlər. Belə ki, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası tərəfindən 9 dekabr 1948-ci il tarixdə qəbul olunmuş və 12 yanvar 1951-ci ildə qüvvəyə minmiş “Genosid cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiyanın (Azərbaycan Respublikası 31 may 1996-cı il tarixli Qanunla həmin Konvensiyaya qoşulmuşdur) 3-cü maddəsində göstərilir ki, aşağıdakı əməllər cəzalandırılmalıdır: a) soyqırım; b) soyqırım törətməyə yönəlmiş gizli sövdələşmə; c) soyqırım törətməyə birbaşa və açıq təhrik; d) soyqırım törətməyə yönəlmiş qəsd; e) soyqırımda iştirak. Eləcə də, soyqırımın (genosidin) cinayət-hüquqi tənzimlənməsi ilə əlaqədar Konvensiyanın digər maddələrində də bir sıra başqa normalar müəyyən edilmişdir. [7,1]

Göründüyü kimi, Konvensiyanın 3-cü maddəsində sadalanan cəzalanmalı olan 5 əməldən yalnız 2-si (soyqırım; soyqırım törətməyə birbaşa və açıq təhrik – CM-nin 103-104-cü maddələri) Azərbaycan Respublikası CM-də öz əksini tapmışdır, qalan 3 əməl (soyqırım törətməyə yönəlmiş gizli sövdələşmə; soyqırım törətməyə yönəlmiş qəsd; soyqırımda iştirak) isə CM-ə daxil edilməmişdir, yəni cinayət qanunumuzla bilavasitə tənzimlənilmir.

Şübhəsiz ki, belə bir arqument irəli sürülə bilər ki, sözügedən 3 əməl Azərbaycan Respublikası CM-nin ümumi hissəsinin cinayətə hazırlıq

(CM-nin 28-ci maddəsi), cinayət etməyə cəhd (CM-nin 29-cu maddəsi) və cinayətdə iştirakçılıq (CM-nin 31-34-cü maddələr) haqqında müddəaları nəzərdə tutan müvafiq maddələrlə əhatə edilmişdir.

Hər şeydən əvvəl nəzərə almaq lazımdır ki, cinayət qanunumuzun ümumi hissəsinin qeyd olunan maddələri soyqırım cinayətləri törətmiş şəxslərin layiqli cəza almalarına imkan verməyərək, əsassız məhdudiyyətlər müəyyənləşdirir. (Məsələn, CM-nin 63.2-63.4-cü maddələrinə əsasən, cinayətə hazırlığa görə cəzanın müddəti və ya həcmi CM-in Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində başa çatmış cinayətə görə müəyyən edilmiş daha ciddi cəza növünün yuxarı həddinin yarısından çox ola bilməz. Cinayət etməyə cəhdə görə cəzanın müddəti və ya həcmi CM-in Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində başa çatmış cinayətə görə müəyyən edilmiş daha ciddi cəza növünün yuxarı həddinin dördüdə üçündən çox ola bilməz. Cinayətə hazırlığa və ya cinayət etməyə cəhdə görə ömürlük azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza təyin edilmir).

Digər tərəfdən, belə yanaşma Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə də ziddir. Odur ki, soyqırımın (genosidin) cinayət-hüquqi tənzimlənməsi ilə əlaqədar “Genosid cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiyanın, Nürnberq, Tokio, Yuqoslaviya, Ruanda tribunallarının və Beynəlxalq cinayət məhkəməsinin Nizamnamələrinin, eləcə də, digər beynəlxalq hüquqi aktların müəyyən etdiyi bütün səciyyəvi cəhətlər, eyni zamanda, soyqırım (genosid) cinayətinə görə məsuliyyətin spesifikliyi cinayət qanununda xüsusi diqqətlə nəzərə alınmalıdır.

Fransanın yeni Cinayət Məcəlləsində soyqırım (genosid) və digər beynəlxalq cinayətlərə (sülh, insanlıq əleyhinə cinayətlər və müharibə cinayətlərinə) hazırlıq üçün məsuliyyət xüsusi normada qeyd olunmuşdur [6,15].

Almaniya Cinayət Məcəlləsində bir sıra hallarda beynəlxalq hüquq normalarının tətbiqi dairəsi genişləndirilmişdir. Məsələn, həmin Məcəlləyə əsasən, soyqırım (genosid) və digər beynəlxalq cinayətlərin törədilməsi zamanı şahidlik ifadəsi verməkdən imtina etmə, cinayəti gizlətmə və

cinayət barədə xəbər verməmə hallarında şahidlərin toxunulmazlığı insitutunun tələbləri heç kəsə şamil edilmir.

Estoniya CM-nin 90-cı maddəsi və Latviya CM-nin 71-ci maddəsi, Efiopiya CM-nin 281-ci maddəsi və Panama CM-nin 311-ci maddəsi soyqırım (genosid) cinayətinin obyektiv cəhətini təşkil edən əməllərin siyahısı genişləndirilmişdir.

Almaniya dövlətinin müsbət təcrübəsi başqa bir məsələdə də öyrənilməlidir. Belə ki, bu dövlət Cinayət Məcəlləsindən əlavə, Beynəlxalq cinayətlər haqqında Məcəllə də qəbul etmişdir.

Beləliklə, soyqırım (genosid) cinayətlərinin sisteminin yuxarıda göstərilən qaydada genişləndirilməsi təkcə elmi təklif xarakteri daşımayıb, eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 151-ci maddəsinin və “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının konstitusiyaya qanununun 23.4-cü maddəsinin tələbləridir.

Bu sahədə digər problem soyqırım cinayətlərinin Cinayət Məcəlləmizin Xüsusi hissəsinin sisteminə yeri ilə əlaqədardır.

Çox təəssüflə qeyd olunmalıdır ki, Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il CM-nin layihəsi işlənib hazırlanarkən soyqırım (genosid) cinayətinin cinayət qanununun sisteminə yeri və digər zəruri keyfiyyət xüsusiyyətləri ilə əlaqədar MDB ölkələrinin Cinayət Məcəllələrinin müddəaları, yumşad desək, eynilə, kor-koranə təkrar olunmuş, “köçürülmüş”, ölkəmizin yaşadığı tarixi faciələr, o cümlədən, dünyanın böyük bir hissəsində “Xocalı soyqırımı”, “Xocalı faciəsi” və ya “Xocalı qətliamı” kimi anılan XX əsrin ən dəhşətli genosid cinayətlərindən biri – əsrin faciəsi olan Xocalı soyqırımı və ermənilərin iki əsrdən artıq bir müddətdə xalqımıza qarşı törətdiyi onlarla soyqırım cinayətləri, xüsusilə ermənilərin törətdikləri həmin cinayətlərə görə bu günə kimi cəzasız qalmaları, nə yazıq ki, nəzərə alınmamışdır.

Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il Cinayət Məcəlləsi qəbul edilərkən ona soyqırım (genosid) cinayəti ilə əlaqədar daxil edilmiş iki maddə (CM-in 103 və 104-cü maddələri) “İnsanlığa əleyhinə cinayətlər” fəslində yerləşdirilmişdir. Cinayət qanunumuzun ilkin redaksiyada CM-nin 103-cü maddəsinin Qeyd hissəsində isə göstəri-

lirdi: “Bu fəslin 103—113-cü maddələrində nəzərdə tutulan istər sülh, istərsə də müharibə zamanı hər hansı mülki əhaliyə qarşı genişmiqyaslı və ya sisteməlik hücumların tərkib hissəsi olaraq qəsdən törədilmiş əməllər insanlığa əleyhinə cinayətlər hesab edilir”. Yəni, həmin vaxt Cinayət Məcəlləsinin qüvvədə olan ilkin redaksiyasına görə, soyqırım (genosid) cinayətləri “İnsanlığa əleyhinə cinayətlər” hesab olunurdu.

Sonradan “Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2 iyul 2001-ci il tarixli Qanunu ilə 103-cü maddənin qeydi 105-ci maddəyə keçirilmiş, həmin qeyddə “103” rəqəmi “105” rəqəmi ilə əvəz edilmişdir. [10]

Daha aydın desək, 2 iyul 2001-ci il tarixli həmin Qanunla CM-də soyqırım (genosid) cinayəti ilə əlaqədar olan iki maddə, haqlı olaraq, insanlığa əleyhinə cinayətlərin sisteminə çıxarılmışdır. Buna baxmayaraq, cinayət qanununa soyqırım (genosid) cinayətinin xüsusi statusu ilə əlaqədar (maddənin sanksiyasının ağırlaşdırılması istisna olmaqla) müvafiq norma əlavə edilməmiş, bu məsələ müəyyən mənada, qanunvericilik texnikası və hüquqi sistemləşdirmə nöqtəyi-nəzərindən “açıq” qalmışdır.

Təbii olaraq, belə bir sual ortaya çıxır, soyqırım (genosid) cinayəti insanlığa əleyhinə cinayətlərin sisteminə daxil deyilsə, bəs hansı cinayətlər sisteminə daxildir?

Göründüyü ki, “Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2 iyul 2001-ci il tarixli Qanunu bu problemi nəinki həll etmədi, əksinə cinayət qanunumuzun sisteminə əlavə problem yaratdı.

Eyni qaydada, 5 dekabr 2006-cı il tarixdə qəbul olunmuş “Beynəlxalq cinayətlərə görə məsuliyyət müəyyən edən qanunun qüvvəsinin geriyə şamil olunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanununda da soyqırım (genosid) cinayəti insanlığa əleyhinə cinayətlərin tərkibində deyil, müstəqil təsnifat elementi kimi göstərilmişdir (sülh və insanlığa əleyhinə cinayətlər, soyqırım və müharibə cinayətləri). Göründüyü kimi, Konstitusiyaya Qanununda sadalanan dörd

qrup cinayətin sistemində soyqırım (genosid) cinayəti “sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər”dən sonra, üçüncü yerdə göstərilmişdir.

Fikrimizcə, bu sahədə də qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi işi davam etdirilməli, sadalanan cinayətlərin sistemində soyqırım (genosid) cinayəti üçüncü yerdən birinci yerə keçirilməli, bu əsasla “Beynəlxalq cinayətlərə görə məsuliyyət müəyyən edən qanunun qüvvəsinin geriyyə şamil olunması haqqında” Konstitusiya Qanununda “sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlərə, soyqırımı və müharibə cinayətlərinə” sözləri “soyqırım (genosid) cinayətlərinə, sülh, insanlıq əleyhinə cinayətlərə və müharibə cinayətlərinə” sözləri ilə əvəz edilməlidir.

Eyni əsasla, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin xüsusi hissəsinin soyqırım (genosid) cinayəti ilə başlamasını təmin edən müvafiq qəyışikliklər aparılmalı, CM-nin xüsusi hissəsinin ilk maddələri, eləcə də ilk fəslə soyqırım (genosid) cinayətlərinə həsr olunmalı, sonra isə müvafiq surətdə, sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlərə, daha sonra isə müharibə cinayətləri verilməlidir.

Burada, eyni zamanda, onu da nəzərə almaq lazımdır ki, soyqırım (genosid) cinayəti bütün dünya xalqları qarşısında ən ağır və xüsusi təhlükəli beynəlxalq cinayətdir. Xarakterinə, xüsusi təhlükəlilik dərəcəsinə və digər səciyyəvi keyfiyyət xüsusiyyətlərinə görə bu cinayət sülh və insanlıq əleyhinə olan istənilən cinayətdən, eləcə də hər hansı müharibə cinayətindən daha ağır, daha amansız və daha təhlükəlidir.

Ölkəmizin cinayət hüquq tarixinə nəzər saldıqda cinayət qanunlarının qəbul olunduğu dövrün tələblərinə uyğun olaraq, Cinayət Məcəlləsinin xüsusi hissəsinin ilk maddəsinin həmin tarixi şəraitdə siyasi-dövlət hakimiyyətinin və xalqın hüquq düşüncəsinə görə ən ağır və ən təhlükəli əməl hesab olunan həmin cinayət tərkibinə həsr olunduğu aydın görünür. Belə ki, ölkəmizin ilk cinayət qanunu olan 1922-ci il CM-nin xüsusi hissəsi dövlətə cinayətlərin ən təhlükəli olan “əksinqilabi cinayətlər” (57-ci maddə) ilə başlayırdı. Eyni qaydada, ölkəmizin ikinci, 1927-ci il CM-nin xüsusi hissəsinin ilk maddəsi (63-cü maddə) “əksinqilabi cinayətlər”ə həsr olunmuşdur. Üçüncü Cinayət Məcəlləmiz olan 1960-cı il

CM-nin xüsusi hissəsi xüsusi təhlükəli dövlətə cinayətlərin ən təhlükəli olan “Vətənə xəyanət” (57-ci maddə) cinayəti ilə başlayırdı.

Bunlardan fərqli olaraq, təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, ölkəmizin 4-cü Cinayət Məcəlləsində (1999-cu il CM) xüsusi hissəsinin ilk maddəsi (bir sıra MDB ölkələrində olduğu kimi) “Təcavüzkar müharibəni planlaşdırma, hazırlama, başlama və ya aparma”ya (100-cü maddə) həsr olunmuşdur.

Müasir dövrdə Azərbaycan xalqı və Azərbaycan dövləti üçün soyqırım (genosid) cinayətinin (CM-nin 103-cü maddəsi) təcavüzkar müharibəni planlaşdırma, hazırlama, başlama və ya aparma cinayətinə (100-cü maddə) nisbətən daha ağır (əgər 100.1-ci maddənin sanksiyası “səkkiz ildən on iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə” nəzərdə tutursa, 103-cü maddənin sanksiyası “on dörd ildən iyirmi ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə və ya ömürlük azadlıqdan məhrum etmə” nəzərdə tutur), daha təhlükəli və strateji əhəmiyyətli tələyüklü siyasi-hüquqi və tarixi məsələ olmasını nəzərə alınaraq, Cinayət Məcəlləsində müvafiq dəyişiklik aparılması (CM-nin xüsusi hissəsinin soyqırım (genosid) cinayəti ilə başlaması barədə) zəruridir.

Onu da qeyd etmək zəruridir ki, bu, eyni zamanda milli qanunvericiliyimizin beynəlxalq cinayət hüquq normalarına unifikasiyası sahəsində əhəmiyyəti addım kimi qiymətləndirilməlidir. Belə ki, Beynəlxalq cinayət məhkəməsinin 1994-cü ildə BMT Baş Assambleyasının xüsusi Hazırlıq Komitəsi tərəfindən bəyənilmiş və 1998-ci ilin iyul ayında Romada keçirilmiş diplomatik konfransda böyük səs çoxluğu ilə qəbul olunmuş Nizamnaməsində həmin beynəlxalq məhkəmənin yurisdiksiyasına aşağıdakı cinayətlər aid edilmişdir: a) soyqırım (genosid); b) təcavüz; c) beynəlxalq humanitar hüququn ciddi pozuntuları; c) insanlıq əleyhinə cinayətlər.

Göründüyü kimi, Beynəlxalq cinayət məhkəməsinin Nizamnaməsində öz əksini tapmış cinayətlərin sistemində birinci yer soyqırım (genosid) cinayətinə verilmişdir.

Müsbət təcrübə kimi onu da qeyd etmək lazımdır ki, Türkiyə Respublikasının 2004-cü il sentyabrın 26-da qəbul edilmiş və hazırda qüvvə

də olan Cəza Qanununun xüsusi hissəsi soyqırım cinayəti ilə başlayır. Belə ki, qardaş ölkənin Cəza Qanununun xüsusi hissəsinin “Beynəlxalq cinayətlər” adlanan ilk bölməsinin ilk fəslı “Soyqırım və insanlıq əleyhinə cinayətlər”dir. Müvafiq surətdə, Türkiyə Respublikası Cəza Qanununun xüsusi hissəsinin ilk maddəsi (76-cı maddə) “Soyqırım” cinayəti, növbəti maddəsi isə “İnsanlıq əleyhinə cinayətlər” adlanır. [5, 13-19]

Azərbaycan Respublikasının 10 iyun 2003-cü il tarixli Qanunu ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının hökuməti ilə Amerika Birləşmiş Ştatlarının Hökuməti arasında şəxslərin Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinə təslim edilməsi haqqında" Sazişdə beynəlxalq cinayətlər aşağıdakı qaydada sistemləşdirilmiş və sadalanmışdır: “Soyqırım, insanlıq (bəşəriyyət) əleyhinə cinayətlər və müharibə cinayətləri”.

Göründüyü kimi, Sazişdə də soyqırım (genosid) cinayəti digər beynəlxalq cinayətlərdən (insanlıq əleyhinə cinayətlər və müharibə cinayətlərindən) əvvəl, birinci yerdə verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin xüsusi hissəsinin soyqırım (genosid) cinayəti ilə başlaması barədə qərar qəbul olunarsa, bu ölkəmizin qanunverici orqanı tərəfindən irəliyə doğru atılmış çox böyük bir addım olacaqdır. Bununla da ölkəmiz sübut edəcəkdir ki, beynəlxalq birliyin üzvü kimi Azərbaycan Respublikası soyqırım (genosid) cinayətlərini bütün dünya birliyinin mənafehləri üçün ən təhlükəli cinayət sayır və ona qarşı mübarizəni cinayət qanununun ən ümdə və ən ilkin vəzifəsi hesab edir.

Digər tərəfdən, bu bəşər tarixinə Xocalı soyqırımını kimi daxil olan qanlı faciəni törədən erməni cəlladlarının beynəlxalq məhkəmədə müttəhimlər stolunda oturması sahəsində görülən işin bir pilləsi və bir mərhələsi kimi qiymətləndirilməlidir. Şübhəsiz ki, kimlərsə bunun simvolik bir məsələ olması barədə mühakimə yürüdə bilər. Lakin fikrimizcə, Xocalı faciəsini və ermənilər tərəfindən törədilmiş onlarla digər faciələri yaşamış Azərbaycan xalqı üçün bu “simvolik” məsələ deyil, təleyüklü məsələdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin xüsusi hissəsinin soyqırım (genosid) cinayəti ilə başlaması həm də, bizim cinayət qanunumuzu

başqa dövlətlərin müvafiq məcəllələrindən fərqləndirəcəkdir ki, bu da müsbət hal kimi, Azərbaycan reallıqlarının güzgüsü, Cinayət Məcəlləmizin səciyyəvi keyfiyyət xüsusiyyəti kimi dəyərləndiriləcəkdir.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, “soyqırım” anlayışının cinayət qanunvericiliyimizə gətirilməsini müsbət hadisə kimi qiymətləndirilməlidir. Bu anlayışla əlaqədar hər hansı mübahisəyə yol vermədən qeyd olunmalıdır ki, Beynəlxalq hüquqda və ölkəmizin tərəfdar çıxdığı beynəlxalq hüquqi aktlarda, eləcə də, əksər dövlətlərin cinayət qanunvericiliyində işlədilən “genosid” anlayışını sadəcə tərcümə etməklə kifayətlənmək olmaz, bu anlayışın Xocalı soyqırımının və ermənilərin 2 əsrdən artıq bir müddətdə xalqımıza qarşı törətdiyi digər soyqırım cinayətlərinin beynəlxalq ictimaiyyətə tanımaq və bu soyqırımları törədən cinayətkarları beynəlxalq məhkəmələrdə mühakimə etmək sahəsində, eləcə də milli qanunvericiliyin beynəlxalq cinayət hüquq normalarına unifikasiyası sahəsində əhəmiyyəti diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır.

Odur ki, CM-nin 103 və 104-cü maddələrində, eləcə də “Beynəlxalq cinayətlərə görə məsuliyyət müəyyən edən qanunun qüvvəsinin geriye şamil olunması haqqında” Konstitusiya Qanununda və Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktlarında işlədilən “soyqırım” sözündən sonra mütləq mötərizədə “genosid” sözü göstərilməlidir.

Beləliklə, soyqırım (genosid) cinayətləri CM-in “Sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər” adlanan fəslindən ayrılmalı, “Soyqırım (genosid) cinayətləri” adı altında CM-in xüsusi hissəsinin sisteminin ilk fəslı kimi (“Sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər” fəslindən əvvəl) verilməlidir. CM-in 7-ci bölməsinin adı da (Sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər) həmin bölmənin məzmununa (qüvvədə olan redaksiyada həmin bölmə “Sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər” adlanan 16-cı fəslı və “Müharibə cinayətləri” adlanan 17-ci fəslı özündə birləşdirir) və formal məntiqin tələblərinə uyğun olmadığından (bölmənin adı, onun tərkib hissəsi olan fəsilərdən birinin adı ilə eynidir) dəyişdirilməsi, həmin bölmənin “Soyqırım (genosid) və digər beynəlxalq cinayətlər” adlandırılması təklif olunur.

Yeri gəlmişkən onu da qeyd etmək lazımdır ki, "Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2 iyul 2001-ci il tarixli Qanunu ilə CM-in 7-ci bölməsinin və 16-cı fəslinin adlarında "bəşəriyyət" sözü "insanlıq" sözü ilə əvəz edilmişdir. Lakin qanunvericilik texnikası qaydaları pozularaq, yuxarıda qeyd olunan Qanunla CM-nin xüsusi hissəsində aparılmış dəyişikliyə uyğun olaraq, həmin

Məcəllənin ümumi hissəsinin 2.1-ci maddəsində müvafiq dəyişiklik aparılmamış, yəni "bəşəriyyət" sözü "insanlıq" sözü ilə əvəz edilməmişdir.

Soyqırım cinayətlərinin hüquqi tənzimləmənin təkmilləşdirilməsi sahəsində yuxarıda qeyd olunan və yazının həcmi nəzərə alınmaqla üzərində kifayət qədər dayanılmayan bir sıra digər məsələlər aktuallığı ilə diqqət tələb edir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Şəhla Səmədova. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin beynəlxalq cinayətlərə görə məsuliyyət müəyyən edən normalarının tətbiqi məsələləri haqqında // "Qanunçuluq" yurnalı, 2006, № 6.
2. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin kommentariyası. Professor Firudin Səməndərovun redaktəsi ilə. 1-ci hissə. Əlavə və dəyişikliklərlə təkrar nəşr. Bakı. "Hüquq yayın evi", 2018, səh:392.
3. İsfəndiyar Ağayev. Azərbaycan Respublikasının Cinayət hüququ. Ümumi və xüsusi hissələr. Dərslik. Bakı, "Nurlar" NPM, 2010, səh:463-464.
4. Yaqub Mahmudov, Kərim Şükürov. Qarabağ – Real tarix, faktlar, sənədlər. Bakı, "Təhsil", 2005.
5. Nəbiyev E.Q. Türkiyə Respublikasının cinayət qanunvericiliyində bəzi cinayət və cəza məsələləri // Bakı Universitetinin xəbərləri. Sosial-siyasi elmlər seriyası. Bakı, 2009, №4.
6. Крылова Н.Е. Основные черты нового уголовного кодекса Франции. М. Спарк, 1996.
7. "Genosid cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında" Konvensiya // "Azərbaycan" qəzeti, 25 iyun 1996-cı il, №119.
8. "Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2 iyul 2001-ci il tarixli Qanunu // Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik toplusu, 2001-ci il, № 7, maddə 455.
9. "Azərbaycan Respublikasının hökuməti ilə Amerika Birləşmiş Ştatlarının Hökuməti arasında şəxslərin Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinə təslim edilməsi haqqında" Saziş // <http://www.e-qanun.gov.az>
10. "Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2 iyul 2001-ci il tarixli Qanunu // Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik toplusu, 2001-ci il, № 7, maddə 455.

Сейфулла Асланов

Место преступлений геноцида в системе уголовного права (сравнительно-правовой анализ)

Актуальным вопросом является комплексное изучение преступлений геноцида с уточнением спорных моментов в направлении определения их места в системе специальной части Уголовного кодекса Азербайджанской Республики. Актуальность данной проблемы еще

больше усиливает тот факт, что на территории Азербайджана и по сей день невозможна реализация в правовой плоскости наказания лиц, виновных в геноцидных преступлениях, совершенных армянами против граждан Азербайджана. В статье проведен сравнительно-правовой анализ места и особенностей преступлений геноцида в системе нашего национального законодательства и стал предметом комплексного изучения.

Seyfulla Aslanov

The place of genocide crimes in the system of criminal law
(comparative legal analysis)

Clarifying the controversial points in the direction of determining the place of genocide crimes in the system of the special part of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan and their comprehensive investigation is an urgent issue. The fact that the punishment of persons guilty of genocide committed by Armenians on the territory of Azerbaijan and against the citizens of Azerbaijan is not possible in legal terms increases the relevance of this problem. The article provides comparative legal analysis of the place and characteristics of genocide crimes in the system of our national legislation and is the subject of complex investigation.